

Цимбалюк Ю.В.
*студентка I курсу групи НЗ-1
гірничо-екологічного факультету
науковий керівник: Демчук Л.І.
к.пед.наук, доцент кафедри екології
Державний університет "Житомирська політехніка", м. Житомир*

БЕЗПЕЧНЕ ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ ЖИТОМИРЩИНИ

Екологічна ситуація на території Житомирщини характеризується негативним станом окремих компонентів навколишнього природного середовища. Інтенсивне природокористування призвело до погіршення якості ґрунтів та поверхневих вод; накопичення значних об'ємів твердих і рідких відходів; забруднення атмосферного повітря автотранспортом та промисловим виробництвом; втрати ландшафтного та біологічного різноманіття. Значна частина території області опинилася в зоні радіаційного забруднення внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС. Недосконалою залишається діюча система управління станом навколишнього природного середовища, що пов'язано, зокрема, з недостатньою ефективністю функціонування відповідної системи моніторингу.

Перспектива вирішення вказаних проблем, пов'язаних з охороною навколишнього природного середовища в регіоні, передбачає необхідність формування та реалізації відповідної регіональної екологічної політики. Метою обласної екологічної політики є врівноважений розвиток області, який передбачає узгодженість економічного, соціального та екологічного аспектів розвитку.

Основними принципами регіональної екологічної політики є: посилення ролі екологічної компоненти в системі регіонального управління з метою досягнення збалансованості економічної, екологічної та соціальної складових розвитку регіону; врахування потенційних екологічних наслідків при прийнятті управлінських рішень, розробленні програм регіонального, галузевого або місцевого регіону; міжсекторальне партнерство та залучення зацікавлених сторін; запобігання надзвичайним ситуаціям природного і техногенного характеру, що передбачає аналіз і прогнозування екологічних ризиків, які ґрунтуються на результатах стратегічної екологічної оцінки, екологічної експертизи, а також моніторингу навколишнього природного середовища; забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території регіону, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи; відповідальність за збереження довкілля та порушення законодавства про охорону навколишнього природного середовища; участь громадськості та суб'єктів господарювання у формуванні та реалізації регіональної екологічної політики.

Перешкодами для якісної реалізації державної екологічної політики на обласному рівні є: недостатнє інформаційне забезпечення при управлінні навколишнім середовищем; недостатнє фінансове забезпечення реалізації природоохоронних заходів; недоліки в місцевій нормативній базі щодо реалізації екологічної політики; застосування стимулів природоохоронної діяльності; міжвідомча неузгодженість і непослідовність управлінських дій; недостатньо ефективна робота із громадськістю (відсутність систематичних і послідовних дій щодо формування громадської думки та пропаганди дбайливого ставлення до природи, недоліки у врахуванні громадської думки та пропозицій мешканців при прийнятті управлінських рішень); недостатня екологічна освіченість населення.

Рациональне використання природних ресурсів - це таке їх використання, яке враховує як природні закономірності, так і потенційні можливості навколишнього середовища і полягає у створенні умов для оптимального відтворення природних ресурсів та недопущенні настання незворотних наслідків. Засадами рационального використання природних ресурсів є: 1) облік природних ресурсів; 2) планування використання природних ресурсів і їх відтворення; 3) науково-обґрунтоване залучення природних ресурсів до господарського обороту; 4) дотримання екологічних вимог під час використання природних ресурсів; 5) зростання рівня свідомості і еколого-правової культури громадян

Житомирщина багата на мінерально-сировинні ресурси. Великий і різноманітний комплекс корисних копалин області зосереджений в 512 родовищах, з яких розробляється 190. Деякі з них унікальні. Так, в надрах області сконцентровано понад 85% усіх загальнодержавних запасів кварцитів, апатитів, лабрадоритів і габро. Житомирщина забезпечує потреби України та країн зарубіжжя в титановому концентраті. Мінерально-сировинний потенціал області представлений облицювальним каменем, мармуром, самоцвітами, сировиною для металургії та будівельної промисловості, вапняками, бурим вугіллям і торфом. Розвідані запаси лужних каолінів, їх обсяги і кількість дозволяють виробляти до півмільйона тонн польовошпатних концентратів на рік. Є запаси будівельних пісків, пірофілітових сланців, керамічних глин і ряду інших видів мінеральної будівельної сировини. Присутні також рідкоземельні елементи - ванадій, скандій, гафній, торій, які користуються значним попитом на світовому ринку. Перспективним є родовище мармуру, що має рисунок надзвичайної краси, добре полірується. В

області видобувається кольоровий напівдорогоцінний камінь – моріон, берил, топаз, гірський криштал, аметист, опал, халцедон, агат з подальшою його обробкою та виготовленням ювелірних виробів. Лісові ресурси та заповідні території мають особливу цінність та відіграють особливу роль у подоланні сучасних соціально-економічних проблем і забезпеченні оптимальної для проживання людей якості середовища. Відновлення фізичних і духовних сил людини, здоровий відпочинок позитивно впливають на економічний ефект у сфері матеріального виробництва та розумової праці. Тому рекреаційна сфера розглядається економістами як складова частина єдиного народногосподарського комплексу. На Житомирщині зростає 147 видів рідкісних рослин, з яких 74 занесені до Червоної книги України, 13 видів підлягають особливій охороні за Бернською конвенцією, 4 види занесені до Європейського Червоного списку видів, які 91 зникають у всесвітньому масштабі, та 64 регіонально рідкісні види.

Економічна політика по відношенню до природних багатств повинна являти собою сукупність науковообґрунтованих заходів, спрямованих на їх охорону, розширене відтворення і раціональне використання. Державні регулятори раціонального природокористування повинні оптимально поєднуватися з ринковими. Закони про охорону природи, закони про землю, воду, ліси і надра, їх державні кадастри повинні створити наукову, економічну, екологічну і правову основу для раціонального природокористування і розширеного відтворення природних багатств. Раціональне природокористування передбачає: оптимізацію розподілу земельних ресурсів між галузями народного господарства, землевпорядкування міст і сіл, землеустрій господарств, осушення заболочених і перезволожених, та зрошення посушливих земель, їх хімічну і біологічну меліорацію, корінне поліпшення лук і створення багаторічних культурних пасовищ розширення площі лісів, поліпшення їх породного складу, заліснення пісків, ярів і балок, створення закінченої системи полезахисних лісонасаджень, доведення розмірів лісів до оптимальної протиерозійної і водозахисної площі, підвищення їх середовищноформуючої, природоохоронної ролі, реабілітацію і рекультивацію на рушених територіях, оптимізацію розподілу водних ресурсів між окремими природно-економічними зонами і районами та галузями народного господарства, ощадливе і раціональне їх використання, будівництво водоочисних споруд, боротьбу з синьо-зеленими водоростями, біологічну чистку води; доведення площі лісів до їх оптимальної площі в зоні Степу, Лісостепу, Полісся і Карпат, поліпшення їх породного складу; конструювання екологічно стійких агроландшафтів з оптимальним поєднанням усіх компонентів природного середовища; створення системи заповідних і рекреаційних територій.

Одне з центральних місць у регулюванні відносин щодо охорони навколишнього середовища і раціонального використання природних ресурсів відводиться поєднанню заходів територіального та галузевого чинників у формуванні основних якісних параметрів довкілля. У системі планового управління раціональним природокористуванням провідним є територіальний підхід, тобто повноправним розпорядником природних ресурсів, які залучаються у сферу виробничої діяльності підприємств. Разом із правовим механізмом на охорону довкілля впливає й економічний механізм, який охоплює цілу низку інструментів впливу на матеріальні інтереси підприємств і окремих працівників. Одним із таких важливих інструментів є лімітування природокористування – дієвий елемент механізму охорони навколишнього природного середовища. Існують підприємства, котрі з погляду екології краще було б закрити або перепрофілювати, тобто перевести на випуск іншої продукції, що завдало б менше шкоди довкіллю. Ще одним з економічних методів управління в природокористуванні є створення екологічних фондів, які надаватимуть будь-яку матеріальну допомогу. Наприклад, в екологічні фонди надходять платежі всіх підприємств за природокористування, а потім ці кошти видають на проведення невідкладних та дорогих природоохоронних заходів. Питаннями охорони довкілля та раціонального використання природних ресурсів повинна займатися держава. Ефективним інструментом фінансового забезпечення природоохоронних заходів є встановлення податкових пільг і надання субсидій, які мають довготривалий ефект гарантування сталого розвитку.

Підсумовуючи ми можемо стверджувати, що попри негаразди та економічну скруту за останні роки в Україні закладено базові основи державної екологічної політики, що притаманні країнам з ринковою економікою. Люди починають розуміти, що забруднювати довкілля та надмірно споживати природні ресурси-економічно невигідно, особливо сьогодні. В основу сталого розвитку області повинна бути покладена політика, спрямована на формування стратегії раціонального природокористування, гармонізацію соціальних, екологічних і економічних пріоритетів. Заповідний фонд відіграє неабияку роль у розвитку єдиного народногосподарського комплексу Житомирської області.